

Onderzoekje dagritme *Aeshna viridis*

Door: Tienieke de Groot

Dinsdag 22 augustus 1995: Een mistige morgen. Met echter de belofte van weer een dag schroevende zon. Om half 11 is de nevel opgelost, een uur later is het 25 graden, nog weer later 30 graden, terwijl er weinig wind staat en schaduw ver te zoeken is. Uitermate geschikt libellenweer. Blij dat ik m'n paraplu bij me heb.

De plaats: De Oostelijke binnenpolder van Tienhoven, ten noordwesten van de stad Utrecht. Weiland, sloten, met een paar plasjes, pas gegraven nieuwe petgaten, en een paar bosjes.

Het biotoop: Een smalle sloot tussen twee weilanden die echter over een lengte van ongeveer 50 meter verbreed is tot 6 meter waarin 2 krabbescheervelden liggen. Het ene veld is ongeveer 25 x 4,5 meter, het andere 18 x 4,5 meter met daartussenin 3 meter open water. Het zijn forse, dicht op elkaar staande krabbescheerplanten; verspreid groeien er enkele eilandjes van watermunt en scheerling tussen.

De bedoeling: Tijdens het inventariseren in het Vechtplassengebied merkte ik dat ik *Aeshna viridis* nooit 's morgens waarnam. Een samenloop van omstandigheden? Of veroorzaakt doordat ik tijdens een bezoekeronde vrij snel van de ene plek naar de andere plek trek, wat de trefkans op zeldzame soorten misschien kleiner maakt? In "De libellen van Nederland" (Geijskes & van Tol, 1983) staat hierover vermeld: "De mannetjes vliegen rustig over krabbescheervelden op het midden van de dag (...)", en: "Beide geslachten overnachten in hoog gras tot in de late morgen-uren." Door een hele dag op een vaste plek 1 populatie te bekijken hoop ik een duidelijker beeld

te krijgen van de vliegactiviteiten van de groene glazenmaker en de trefkans bij een krabbescheerveld.

De werkwijze: Vanaf half 11 loop ik ieder half uur 5 tot 8 minuten langs de oever om alle libellesoorten te noteren. Tussendoor kijk ik vanaf een vaste zitplaats naar wat zich bij de krabbescheerplanten afspeelt.

Grafiek 1: Dagritme *Aeshna viridis*

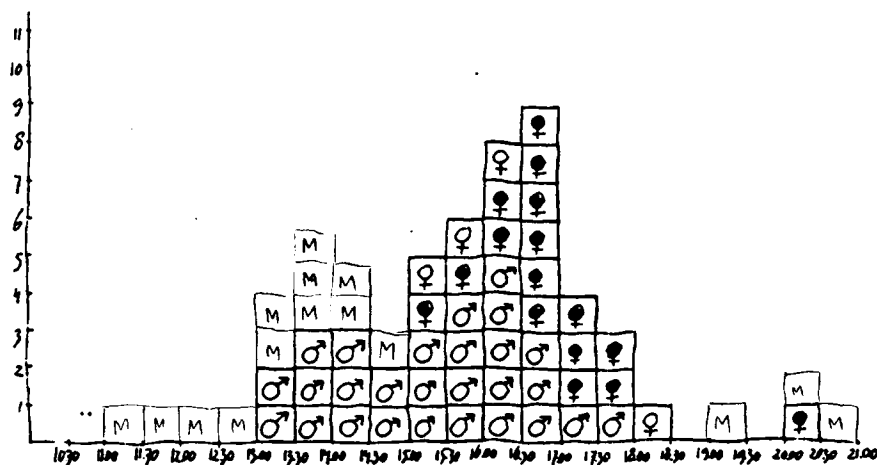
betekent: vrouwtje

betekent: mannetje

betekent: eileggend vrouwtje

betekent: tandem

betekent: onduidelijk of het om een nieuw vrouwtje gaat, danwel een zich verplaatst hebbend vrouwtje zonder dat ik het opgemerkt heb.

Dagritme *Aeshna viridis* (groene glazenmaker)

Aeshna viridis arriveert inderdaad pas op het midden van de dag bij de krabbescheervelden. De eerste om 13.00 uur, de tweede om 13.05 uur (zie grafiek 1). Pas in de tweede helft van de middag, rond 16.00 uur wordt het maximumaantal van die dag bereikt. Ik heb geen tandems of paringsgedrag waargenomen. Gezien de 6 eileggende vrouwtjes moeten er wel ergens ontmoetingen tussen mannetjes en vrouwtjes plaatsgevonden hebben. Misschien bij de houtwal zo'n 50 meter achter me (ertussenin ligt nog een rietzone) waarnaartoe ik regelmatig Groene glazenmakers zie vertrekken na onderlinge botsingen boven de krabbescheervelden. Door mijn verrekijker zie ik af en toe een aantal '*viridissen*' langs de bomen foerageren. Of is de rietkraag hierbij belangrijker? De literatuur vermeldt dat vrouwtjes zich in dichte vegetatie van schrale riet- en moeraslanden schuilhouden, alwaar ze door mannetjes ontdekt worden, waarna paring plaatsvindt. Als dit altijd opgaat, vanwaar dan de aanwezigheid van mannetjes bij de krabbescheervelden kan je je afvragen. Opvallend is dat de mannetjes *A. viridis* zich in de tweede helft van de middag, als het aantal individuen groter wordt, minder territoriaal gedragen. Zonder noemenswaardige botsingen vliegen er 4 tot 5 mannetjes langs en boven de krabbescheerplanten. Ze zijn toleranter doordat ze al gepaard hebben? De grafiek van *A. viridis* bevestigt waarnemingen van anderen, namelijk dat eileggende vrouwtjes in de tweede helft van de middag hun eitjes komen afzetten in de krabbescheerplanten. Ook in de rest van het Vechtplas-sengebied zag ik pas na 15.00 uur, meestal na 16.00 uur, eileggende vrouwtjes. Het maximale

aantal vrouwtjes is een half uur na het maximale aantal mannetjes.

Nog even een terzijde, ik heb niet zoals sommige anderen in de schemering groepen groene glazenmakers zien jagen boven de krabbescheervelden. Gebeurt zo iets nog wel in Nederland? Of zijn er daarvoor te weinig 'viridissen'?

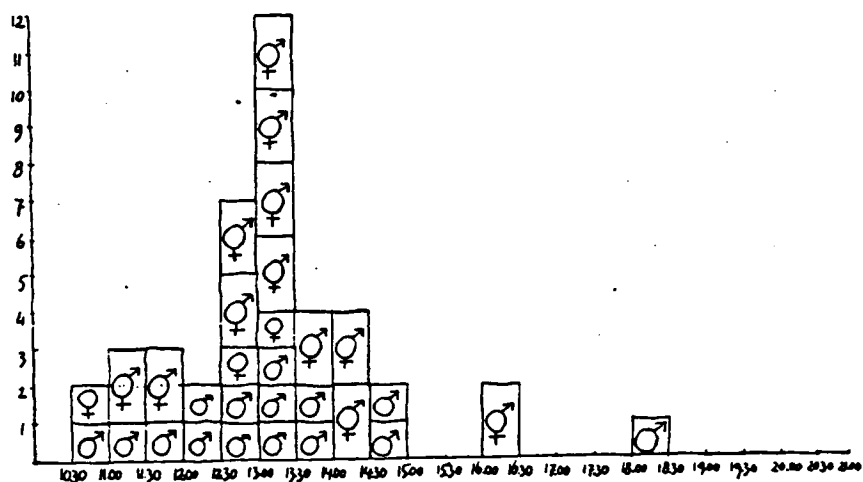
Een open deur misschien voor velen, maar voor sommigen misschien niet: bij inventarisaties is dagritmekennis handig om te voorkomen dat je op het verkeerde tijdstip op de juiste plek komt en voorbarige konklusies trekt over de afwezigheid van een soort.

Als aanvulling grafieken van *Sympetrum sanguineum* en *Aeshna mixta*

Konklusie: 3 soorten met 3 verschillende dagritmes, waarbij ik niet wil beweren dat deze dagritmes representatief zijn voor alle gebieden, alle biotopen en alle weersomstandigheden waarin of waarbij de soorten voorkomen.

Figuur 2: Dagritme *Sympetrum sanguineum*

Zie figuur 1 voor legenda

Figuur 3: Dagritme *Aeshna mixta*

Zie figuur 1 voor legenda

